

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Dominika Fackenbergová

Poruchy funkcí rodiny a jejich příčiny

Olomouc 2022

Vedoucí práce: doc. Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je originální a vypracovala jsem ji samostatně. Prohlašuji, že citace použitých zdrojů jsou úplné, že jsem neporušila žádné autorská práva (v smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o autorském právu a právech souvisejících s autorským právem).

Datum

Dominika Fackenbergová

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Dominika Fackenbergová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Poruchy funkcí rodiny a jejich příčiny
Název v angličtině:	Family dysfunction and its causes
Anotace práce:	Bakalářská práce je zaměřena na poruchy funkcí rodiny a jejich příčiny. Práce se skládá ze dvou částí, a to teoretické a praktické. Teoretická část je zaměřena především na pojmy rodina, výchova, poruchy funkce rodiny, prevence proti začínajícím poruchám a alkoholismus v rodině. Praktickou část tvoří 4 kazuistiky. Kazuistiky jsou výstupem rozhovorů vedených s vybranými rodinami. V kazuistikách jsou popsány rodinné anamnézy, osobní anamnézy, zdravotní anamnézy a současné stavy dětí.
Klíčová slova:	Dítě, rodina, alkoholismus, výchova, poruchy
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis focuses on family dysfunctions and their causes. The thesis consists of two parts, theoretical and practical. The theoretical part focuses mainly on the concepts of family, upbringing, family dysfunctions, prevention against incipient disorders and alcoholism in the family. The practical part consists of 4 case studies. All case studies are the outcome of interviews conducted with selected families. The case studies describe family anamnesis, personal anamnesis, medical anamnesis and current conditions of children.

Klíčová slova v angličtině:	Child, family, alcoholism, upbringing, disorders
Přílohy vázané v práci:	-
Rozsah práce:	42 stran
Jazyk práce:	Čeština

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. Mgr. Štefanu Chudému, Ph.D. za odborné vedení a rady při zpracování mé závěrečné práce. Dále děkuji rodinám za věnovaný čas mým kazuistikám.

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 Rodina.....	10
1.1 Rodiče a děti	10
1.2 Úmluva o právech dítěte	10
1.2.1 Práva dětí	11
1.3 Funkce rodiny	11
1.3.1 Sociálně-výchovná.....	11
1.3.2 Socializační.....	12
1.3.3 Ekonomicko-zabezpečovací	12
1.3.4 Biologicko-reprodukční.....	12
1.3.5 Emocionální.....	12
1.4 Typologie rodin.....	13
1.5 Výchova	14
1.5.1 Výchova dětí.....	14
1.6 Výchovné styly	14
1.6.1 Autokratický/autoritativní styl.....	14
1.6.2 Liberální/tolerantní styl	15
1.6.3 Demokratický styl	15
1.7 Funkce prostředí ve výchově	15
1.8 Výchovné prostředky	16
1.8.1 Odměny	16
1.8.2 Tresty	16
1.8.3 Trestání	16
1.9 Rizikové okolnosti v rodině	17
1.10 Orgán sociálně právní ochrany dětí (OSPOD).....	17

1.11	Formy náhradní rodinné péče.....	17
2	Poruchy funkce rodiny	19
2.1	Dysfunkční rodina a její charakteristiky	19
2.2	Soupeření sourozenců	19
2.3	Hlavní příčiny rodinných poruch	20
2.4	Prevence proti začínajícím poruchám	20
2.4.1	Komunikace v rodině.....	20
2.4.2	Zpětná vazba.....	20
2.4.3	Rodinná psychoterapie	20
2.4.4	Podpora rodiny	20
2.4.5	Komunikace v manželském/partnerském páru.....	21
3	Alkoholismus v rodině	22
3.1	Rodina alkoholika	22
3.1.1	Spouštěč alkoholu v rodině.....	23
3.1.2	Následky alkoholismu v rodině	23
3.2	Vliv alkoholismu rodičů na vývoj dětí	23
4	Vliv poruch na děti	25
4.1	Deprese	25
4.2	Sebepoškozování	25
4.3	Suicidium/sebevražda	25
4.4	Poruchy příjmu potravy	25
4.5	Mentální anorexie a bulimie	25
	PRAKTICKÁ ČÁST	27
5	Úvod do praktické části	27
5.1	Cíl práce a metody sběru dat.....	27
5.2	Výzkumná metoda a výzkumný postup.....	27
5.3	Kazuistická šetření.....	28

5.3.1	Kazuistika č. 1	28
5.3.2	Kazuistika č. 2	31
5.3.3	Kazuistika č. 3	33
5.3.4	Kazuistika č. 4	34
5.4	Shrnutí kazuistik	36
ZÁVĚR.....		38
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....		39
SEZNAM OBRÁZKŮ		42

ÚVOD

Tématem práce jsem zvolila poruchy funkcí rodiny a jejich příčiny. Téma jsem si vybrala z důvodu, že se o danou problematiku zajímám již delší dobu. Pracuji jako vychovatelka a asistentka na základní škole, takže se občas setkávám s takovými případy. Nejen v práci, ale především na táborech, na které jsem jako menší jezdívala. Tam jsem se seznámila i s pár dětmi z rodin, kde se vyskytovaly různé problémy v rodinách. Také mám načteno několik odborných článků, které se věnovaly právě tomuto tématu. Čerpala jsem z nabytých informací právě z těchto článků, dané literatury a osobních zkušeností.

Hlavním cílem bakalářské práce je popsat nejobvyklejší poruchy funkcí a jejich příčiny českých rodin. Častými příčinami je alkoholismus, proto se zaměřím zejména na tuto problematiku.

Teoretickou část své bakalářské práce začínám kapitolou rodina, kde vše začíná. Zde definuji pojem rodina, práva dětí, funkce rodiny, typologie rodin, výchovu, výchovné styly, funkce prostředí ve výchově, výchovné prostředky, rizikové okolnosti rodině, Orgán sociálně právní ochrany dětí a formy náhradní rodinné péče. Druhá kapitola se zabývá poruchami funkcí rodiny a prevencemi proti začínajícím poruchám. Třetí kapitola je zaměřena na alkoholismus v rodině, jaký má vliv na rodinu a vývoj dětí. Poslední kapitola teoretické části je o následném vlivu poruch na děti.

Druhá část mé práce je praktická, kterou jsem realizovala pomocí metody kazuistik. Zde píšou o 4 rodinách, které měli a stále mají právě dané poruchy funkcí rodin.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Rodina

První kapitola práce se bude věnovat pojmu rodina, funkcím rodiny, typologiím rodiny a dětským právům. Rodina je poměrně široký pojem, dříve si pod pojmem rodina představil každý to stejné - manželství, děti, žití ve společném bydlení. V dnešní době se pod tímto pojmem může představit něco jiného. Ve většině případů ale zaznívá to stejné – manželství, děti, společné bydlení.

Podle Matouška a Pazlarové (2014) se totožnost člověka naší civilizace vyjadřuje jménem, které se skládá z křestního jména a příjmení. Příjmení určuje, do jaké rodiny daná osoba patří. Základem osobní totožnosti rodiny jsou jména. Tato tradice už přestává být tradicí a slábne. Za poslední dvě století ve většině případů jsou jednotlivci nadřazeni rodině.

Rodina, jak uvádějí Hartl, Hartlová a Mareš (2010) je společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností či vzájemnou pomocí.

Dle Koláře (2012) je to malá skupina lidí, která je propojena manželstvím a pokrevními svazky. Základ tvoří pár muže a ženy. Rodina je považována za nejstarší výchovnou instituci. Za nejdůležitější funkce pokládáme sociální oporu a citové základy.

1.1 Rodiče a děti

Ve vztahu mezi rodiči a dětmi dochází ke změnám a rozšiřuje se idea rodičovské odpovědnosti. Dítě má právo vhodné ke svému věku na informace a na projev svého názoru. Dále se zdůrazňuje povinnost dětí pomáhat v rodinné domácnosti. Přijetím zákona č. 265/1949 došlo k významné změně, kdy v rodinném právu opustil institut otcovské moci (Nový občanský zákoník, rodinné právo s. 498).

1.2 Úmluva o právech dítěte

Jedná se o nejuznávanější dokument na ochranu dětských práv. Byla přijata 20. listopadu 1989 a platná je od roku 1990. Většina států se domluvila, že tyto práva budou dodržovat. Česká republika dohodu podepsala v roce 1991. Smlouvu nepodepsaly státy Somálsko a Spojené Státy Americké. Dohoda obsahuje 42 článků a každý článek vysvětluje Tvé právo (pravonadetsvi.cz).

1.2.1 Práva dětí

- Právo na život.
- Právo na jméno, státní příslušnost.
- Rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte.
- Právo nebýt oddělen od svých rodičů proti své vůli.
- Právo udržovat pravidelný kontakt s oběma rodiči.
- Právo proti únosu do zahraničí a bránění v návratu domů.
- Právo na svobodný projev.
- Právo na svobodné myšlení, svědomí a náboženství.
- Právo se sdružovat s dalšími lidmi.
- Právo na ochranu soukromí.
- Právo na přístup k informacím o zdraví.
- Právo na ochranu před násilím, urážením nebo zneužíváním.
- Právo na pomoc od státu a právo na náhradní péči.
- Právo na vzdělání.
- Právo na odpočinek a volný čas.
- Právo nevykonávat nebezpečnou práci.
- Právo na ochranu před drogami a návykovými látkami.
- Právo nebýt prodán (linkabezpeci.cz).

1.3 Funkce rodiny

Funkce rodiny jsou definovány a vyvíjejí se současně s vývojem společnosti. Na funkce je možné se koukat z různých úhlů, ale jejich základem je obecně zpravidla zdárný a zdravý vývoj dítěte. Tato část podrobně popisuje jednotlivé funkce rodiny a jejich specifika.

1.3.1 Sociálně-výchovná

Rodina je první sociální skupina, se kterou dítě přijde poprvé do vztahu. Také je institucí ochrany dítěte. Připravuje děti a mladistvé do jejich budoucího života.

Dle Krause (2008) je výchova součástí socializace, jedná se o postupné přeměny člověka jako biologické osobnosti ve společenskou. Probíhá zde proces začlenění, ve kterém se učíme v dané společnosti žít. Socializace probíhá celý život, člověk si neustále dokola osvojuje lidské formy života, jazyk, poznatky a normy, tudíž kulturu dané společnosti.

1.3.2 Socializační

Je to jedna z nejdůležitějších funkcí především pro děti. První sociální skupinou, se kterou dítě přijde do skupiny, je rodina. Jedná se o začleňování do společnosti, jak už bylo řečeno, počíná rodinou, poté do kolektivu vrstevníků a celé společnosti. Do této funkce můžeme zahrnout pobyty, kolektivní sporty, společenské hry a jinou zábavu, která se provádí společně.

Dítě se učí sociálně vystupovat a přijímat sociální role. Je důležité, aby bylo rodinné prostředí kladné pro jeho vývoj, kdy členové rodiny se navzájem tolerují a podporují i přes různé neshody, které se mohou v rodině objevovat. Pokud je rodinné prostředí negativní, ovlivní to dítě v jeho chování a je důsledkem špatného vývoje dítěte (Laca, 2013, s. 24–25).

1.3.3 Ekonomicko-zabezpečovací

Rodiče, aby zabezpečili rodinu, tak by měli být schopni mít zaměstnání. Faktem je, že většina zaměstnání rodiče obírá o čas, který by mohli věnovat svým dětem, ale díky tomu se děti naučí být více pracovitější a samostatnější. Zaměstnání může mít i špatný vliv, a to v případě, kdy rodiče přicházejí domů pozdě, vyčerpaní a nervózní.

Jedná se o funkci, která má rodinu zabezpečit jak po finanční, tak materiální stránce, investic, výdajů. Rozhoduje o tom, do čeho rodina investuje své prostředky a zahrnuje příjmy i výdaje. Do určité míry se dá říct, že ekonomická funkce souvisí s kvalitou života, rodina si tak organizuje kulturní či zájmové aktivity. Dospělí se účastní pracovního procesu, což znamená, že stát je na rodině též závislý (Laca, 2013, s. 25; Kraus, Poláčková 2001, s. 80).

1.3.4 Biologicko-reprodukční

Díky této funkci závisí na pokračování rodiny, úkolem je plození nových jedinců, díky čemuž vzniká i společnost jako celek. Jedinci touží po dětech, uspokojují tím své biologické i sexuální potřeby. Dítě pak pokračuje v rodinném rodu. Na této funkci závisí jeho chod, proto zájmem státu je podporovat tuto funkci. Stát funkci podporuje formou příspěvků a výhod. V dnešní době přibývá spousta jedinců, kteří žijí sami nebo nemají zájem založit rodinu. Jedinci mají touhu cestovat, vzdělávat se či věnovat se své kariéře (Laca, 2013, s. 23-24; Kraus, Poláčková, 2001, s. 79).

1.3.5 Emocionální

Emoční výchova se odvíjí od lásky rodičů k dítěti. Je základem pro rozvíjení své důvěry a postoji ke světu. Emoční zážitky mohou být zdrojem kladných i záporných emocí.

Funkce, která je rovněž pro rodinu zásadní a nezastupitelná. Rodina dává veškerou lásku, pocit bezpečí a jistotu, žádná jiná instituce nedokáže nahradit potřebné citové zázemí. A proto podstata a smysl nemohou být nikdy proměněny (Kraus, 2008).

1.4 Typologie rodin

Dle Voilandové a Buellema (Matoušek 2008) rozdělujeme:

Perfekcionistické rodiny, kdy rodiče očekávají úspěchy nejen od svých dětí, ale i od ostatních členů rodiny. Své problémy jsou schopni si vyřešit sami či si vyhledat pomoc. Při překročení norem jsou rodiny velice úzkostlivé.

Nepřiměřené rodiny, jde o nezralé rodiny, špatně předpovídají, co se může stát v budoucnu, neumí si sami vyřešit problémy, a to ani ty běžné. Většina problémů nastává především, když se jedná o finance, hospodaření s nimi a při výchově dětí.

Egocentrické rodiny, jedná se především o prestižní rodiny, kdy rodiče se věnují své pracovní kariéře. Finance nepostrádají, ale naopak většinou dochází k manželským problémům. Při vyhledávání pomoci, většinou využívají prosazení svých zájmů. Co se týče dětí, dochází u nich často k psychiatrickým obtížím. Další neshody bývají i mezi ostatními členy rodiny.

Asociální rodiny, jsou rodiny s výskytem impulzivity, agresivity, deviace až delikvence. Tyto rodiny jsou schopny uspokojovat své potřeby bez ohledu na platné právní normy. Často se vyskytují nechtěné děti a jsou schopné se jich vzdát. V těchto rodinách nastávají problémy se zneužíváním a zanedbáváním dětí, fyzická agrese mezi členy rodiny a užívání návykových látek. Zde převážně problémy řeší orgány sociálně právní ochrany dětí a s rodiči většinou komunikace bývá složitá.

Dunovský (1995) rozdělil rodiny na čtyři typy:

Funkční rodina zajišťuje dobrý vývoj a všestranný rozvoj dítěte. Takových rodin je v obvyklé populaci většina.

Problémová rodina je taková, kde se vyskytují poruchy funkcí, ale neohrožují vývoj dítěte ani rodinný systém. Rodina je schopna problémy řešit, ať už jednorázově či dlouhodobě. Vyhledat pomoc mohou i pod dohledem sociálních pracovníků péče o dítě.

Dysfunkční rodinou se označuje rodina, ve které se nacházejí vážnější poruchy funkcí rodiny. Na rozdíl od problémové rodiny, dysfunkční ohrožují rodinu jako celek a vývoj dítěte. Dítě i

přes jeho ohrožení není nutno odebrat. Rodina není schopna řešit poruchy sama, proto je nutné využít sanace rodiny.

Afunkční rodina, kde jsou poruchy opravdu velké. Rodina přestává plnit svůj základní úkol a škodí závazně dítěti. V některých případech dochází k ohrožení dítěte v jeho žití. Nutným a jediným řešením je umístění dítěte do náhradní rodiny.

1.5 Výchova

Palán definuje výchovu jako záměrnou a cílevědomou soustavu činností, proces zaměřený k trvalému vytváření osobnosti člověka. Budování jeho názorů, přesvědčení, postojů a citů. Snaží se vytvořit člověka jako sociální bytost. Je to celoživotní proces a má dvě odlišné etapy:

- Výchova dětí a mládeže, ta vytváří člověka jako společenské bytosti
- Výchova dospělých, která dotváří osobnosti, v její resocializaci a reedukci. Také v adaptaci na měnící se životní podmínky (Palán, 2002)

Výchova je primárně v rodině, ale hlavními činiteli bývají kamarádi, škola, sociální sítě nebo aktivity ve volném čase. U dospívajících je nutná změna vztahu mezi rodičem a dítětem. Dochází ke změnám názorů a srovnávání rodičů s vrstevníky mládeže. Čím lepší vztah mezi dospívajícím a rodiči, tím lépe dochází k emancipaci (Sobotková a kol., 2014).

1.5.1 Výchova dětí

Jde o souhrnný proces, který prochází celým životem, tím jsou myšleny znalosti, dovednosti, postoje a hodnoty, které se předávají z generace na generaci. Je to velice podstatné pro soudržnost dané společnosti a její rozvoj. Každá kultura má své metody výchovy, a proto často odlišná. Často i v dané společnosti panují odlišné názory na vhodnou výchovu (Pazlarová, 2014).

1.6 Výchovné styly

Výchovné styly jsou charakterizovány edukačními působeními, dlouhodobostí intenzitou a vzájemností. Nepůsobí pouze na dítě, ale mají také značný vliv na rodiče. Jsou primárně složené z různých interakcí mezi dětmi a rodiči událostí výchovných prostředků a situací. Výchovné styly se přirozeně mění v průběhu života dítěte (Gillernová, 2011).

1.6.1 Autokratický/autoritativní styl

Rodič je absolutní autoritou, nezajímá ho osobnost ani názor dítěte. Není dobrý způsob výchovy, když rodič dítěti jen přikazuje, co by měly udělat, křičí na něj, případně bije, vyvolává

v dítěti strach. Strach potlačuje přirozenost a ve strachu se špatně žije dospělým, natož dětem. Rodič je přesvědčen o své pravdě a nevyjednává s dítětem. Svou pravdu prosazuje rázným přístupem, menší děti se strachem poslechnou. Dítě nemá žádný prostor k rozvoji svých vlastních názorů (Pöslová, 2020).

1.6.2 Liberální/tolerantní styl

Přání a názor dítěte je nejdůležitější, rodiče své dítě podporují a má u nich veškerou důvěru. Mnohé děti, které prošly liberální výchovou, kde rodiče nenastavili žádná pravidla a hranice, se dostávají do psychologických ambulancí. Tyto děti, které nikdy u svých rodičů nenarazily na hranice, tak na ně narážejí v reálném životě. Tolerantní rodiče dětem nic nezakazují, vypadá to na první pohled vstřícně, vše je nekonfliktní. Později přijde na to, kdy dítě svými potřebami a nároky zatlačí rodiče do kouta, a ti poté nemají prostor pro sebe své potřeby (Pöslová, 2020).

1.6.3 Demokratický styl

Je něco mezi autokratickou a liberální výchovou. Rodiče demokracii vnímají jako rovnoprávnost, rovnoprávné postavení rodičů a dětí, každý má právo na svůj názor. V demokratické výchově záleží na vzájemné domluvě mezi rodičem a dítětem. Tento styl výchovy více funguje s většími nebo už dospělými dětmi. Starší děti už si dokáží lépe obhájit své názory (Pöslová, 2020).

1.7 Funkce prostředí ve výchově

Výchovný proces, který se vždy odehrává v nějakém prostředí, budeme chápat jako určitý systém, kdy vychovávaný vystupuje jako prvek. Vychovatelem myslíme například otce, vychovávaný je syn a výchovným cílem může být ochota půjčit něco svého. Vychovávaný zasahuje do prostředí stejně jako vychovatel, který stanovuje konkrétní výchovné cíle. Existují dvě role, které hraje prostředí ve výchovném procesu a to jsou:

- **Situační** – odehrává se v nějakém konkrétním prostředí, např. ve školní třídě nebo doma v kuchyni a vytváří kulisu výchovné situací. Může působit pozitivně i negativně.
- **Výchovná** – jde o to, že se často nezvažují známé skutečnosti, že právě dané prostředí dokáže velice ovlivnit jednání a podílí se na rozvoji osobnosti. Tím se mění jednání dětí i dospělých podle toho, jak střídají prostředí. Proto se žáci chovají jinak doma, ve třídě a podobně (Kraus, 2008)

1.8 Výchovné prostředky

Tahle kapitola se primárně zaměřuje na definici pojmu souvisejících s výchovnými prostředky. Charakterizuje odměny, tresty a trestání a jejich využití.

1.8.1 Odměny

Odměna je něco, co by mělo být pro nás příjemné a každý by chtěl, aby se to opakovalo. Je to jakási touha po uznání, kterou mají nejen děti, ale i dospělí. Odměny by se neměly opakovat a také by se mělo dbát na rozdíl mezi mladšími a staršími. Odměny mohou být různé, a to například pohlazení, úsměv, bonbon, společně trávený čas nebo materiální věci.

Říčan (2013) uvádí tato pravidla pochval:

- Více pochval než kritiky.
- Dítě chválíme v případě, když si pochvalu opravdu zaslouží.
- Chválíme konkrétní věc, dítě musí vidět zájem a musí vědět, za co je pochválené.
- Pokud se dítěti nepovede výkon, pochválíme alespoň snahu.
- Pochvalu zvolíme dle povahy dítěte, veřejně či soukromě.
- Dítě by se mělo naučit pochválit samo sebe.
- Naučit děti zdravé soutěživosti.

1.8.2 Tresty

Trest je poslední nouzový výchovný prostředek. Zbytečným trestáním vznikají ve výchově obrovské až těžko napravitelné škody. Proto by se trestům mělo věnovat méně místa než odměnám. Určitě se trest z výchovy vyloučit nedá, ale mělo by se trestat jen tehdy, kdy je to opravdu nutné a správným způsobem. Trestem se rozumí jakákoliv nepříjemnost, kterou vychovatel působí dítěti v moment, kdy udělá něco zakázaného nebo o čem ví, že je špatné a také, když nesplnil svou povinnost (Říčan, 2013).

1.8.3 Trestání

Nezbytná součást výchovy, kdy trestání vzniká za porušení norem chování nebo příkazů od rodičů a učitelů. Trest by měl být uvážení, ne v afektu ani jako pomsta, ale jako cesta k nápravě. Trestání prací je považováno za nevhodné, pokud je používána jako trest, znehodnocuje její smysl. Trestání zákazy činností je nejčastější z případů v rodině. Měly by se používat ve výjimečných situacích a měl by odpovídat povaze přestupku (Kolář, 2012).

1.9 Rizikové okolnosti v rodině

Rodina podporuje rozvoj dítěte nebo může naopak i poškozovat, kdy nastává řada rizik, které ohrožují zdařilý život člověka. Největší pravděpodobnost rizika hrozí u dětí, které jsou vychovávány pouze jedním rodičem nebo v rodině, kde je chudoba, poté se děti nedokáží sociálně přizpůsobit (Opravilová, 2016).

1.10 Orgán sociálně právní ochrany dětí (OSPOD)

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí určuje základní ustanovení, pro sociálně právní ochranu dětí, pěstounské péče a ústavní výchovy. Sociálně právní ochrana dětí znamená:

- Ochranu na práva dítěte, na příznivý vývoj a řádnou výchovu.
- Ochranu příslušných zájmů dítěte, včetně ochrany majetku.
- Působení, které směřuje k obnově porušených funkcí rodiny.
- Zabezpečení náhradního prostředí pro dítě, které není vychováváno ve vlastní rodině (zakonyprolidi.cz).

OSPOD je rozdělen na:

- Obecní úřady, které vyhledávají děti s potřebou zvýšené pozornosti.
- Obecní úřady s rozšířenou působností, ty organizují případové konference.
- Krajské úřady, mající za úkol zajistit lidem vhodné stát se osvojiteli či pěstouny.
- Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, ten zajišťuje sociálně právní ochranu dětí ve vztahu k zahraničí, řeší mezinárodní smlouvy a osvojení dětí v cizině.
- Úřad práce České republiky, krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu, které mají na starosti přiznání státního příspěvku pro pěstounskou péči (Hrušáková, Králíčková, 2017).

1.11 Formy náhradní rodinné péče

Pokud jsou děti právně volné, to znamená, jestliže se jejich rodiče vzdali rovnou po narození a potvrdili své rozhodnutí po skončení ochranné lhůty, tak se jedná o adopci neboli osvojení. Takový postup se koná především u novorozenců a dětí v kojeneckém věku. U starších dětí ve většině případů dochází k tomu, že dítě není právně uvolněné, tím pádem nemůže být adoptováno (Zezulová, 2012).

K pěstounské péči dochází především u starších dětí. Je určena pro děti, které nejsou zdravé, vhodné pro adopci, pochází z jiné etnické skupiny, sourozenecké skupiny nebo jejichž rodiče nemají správné podmínky pro jejich výchovu. Pěstounská péče může být individuální

v rodinách či skupinová v SOS vesničkách a dalších zařízeních. Pěstouni nemají rodičovská práva, ale v případě, kdy se jedná o poručenství, se pěstouni mohou stát zákonnými zástupci, ale v rodném listě jsou uvedeni stále biologičtí rodiče (Zezulová, 2012).

2 Poruchy funkce rodiny

Druhá kapitola se zaměřuje přímo na poruchy jednotlivých funkcí rodiny. Dále se bude zabývat jednotlivými typy rodin a jejich charakteristikou a návazností na výskyt poruchového či problematického chování.

2.1 Dysfunkční rodina a její charakteristiky

Klinická psycholožka a rodinná terapeutka Mgr. Kateřina Krtičková dlouhodobě spolupracuje s organizacemi, které se věnují náhradní rodinné péči. Je autorkou článku *Výchovné problémy v dysfunkčních rodinách*. Zde uvádí některé z charakteristik (sancedetem.cz, 2015):

- **Rodiny nezralé** – většinou je důsledkem nechtěné otěhotnění ženy, ale i cíleného otěhotnění mladé ženy, jejímž motivem je často odchod z původní rodiny.
- **Rodiny neodseparované** – typ nezralosti, kdy se nejedná o daný věk, ale vztah k původní rodině dítěte – rodiče.
- **Rodiny generačně smíšené** – zpravidla se jedná o staršího otce a mladší matku s věkovým rozdílem patnáct a více let.
- **Rodiny přetížené** – zde může být problémem velká pracovní zátěž, smrt člena rodiny nebo narození dalšího dítěte.
- **Rodiny materialistické** – snaha zabezpečit své děti materiálně, ale city a porozumění postrádají.
- **Rodiny perfekcionistické** – Rodiče kladou velké požadavky a chtějí, aby jejich děti dosahovaly vyšších výsledků než oni samotní.
- **Rodiny autoritářské** – rodina funguje na základě příkazů a zákazů. Autoritou je většinou otec. Tresty jsou v podobě ponižování, ironie i tělesných trestů.
- **Rodiny protekcionistické** – ve všem dítě chrání a snaží se mu vyhovět.
- **Rodiny liberální** – v rodině neexistují žádná pravidla. V podstatě jde o nezájem dítěte a věnováním se vlastním zálibám.
- **Rodiny odkládající** – přenášení péče a svých starostí na někoho jiného, především v rodině.
- **Rodiny rozvádějící** – atmosféra v rodině je stresující a do konfliktů rodičů bývají zatahovány také děti.

2.2 Soupeření sourozenců

Pokud rodiče oceňují každého zvlášť a nesrovnávají je mezi sebou, dochází tak méně k žárlivosti (Trapková, Chvála, 2017). Jedná se o častou poruchu funkci rodiny a nastává při

nerovnosti mezi sourozenci. Kdy rodiče jedno z dětí více podporují, rozmazlují, upřednostňují a podobně.

2.3 Hlavní příčiny rodinných poruch

Můžeme rozdělit do tří skupin na objektivní, subjektivní a smíšené (Klégrová, Zelená, 2006). Objektivní jsou nezávislé na vůli rodičů, například kvůli nezaměstnanosti, nemoci a válce. Subjektivní na rozdíl od objektivních jsou závislé na ochotě rodičů, jedná se o neochotu pečovat o dítě, neochota přijmout společenské normy. Smíšené jsou na rozhraní obou předešlých skupin.

2.4 Prevence proti začínajícím poruchám

Existují způsoby, kterými je možné poruchám v rodinách předcházet nebo je značně zmírnit.

2.4.1 Komunikace v rodině

Vztahy v rodinách se mohou časem změnit například ve stresujících situacích, kterými mohou být například ztráta zaměstnání, nemoc či nevěra v partnerství. Udržovateli vztahu a jeho kvality jsou jednotlivá komunikační jednání. Děti potřebují mít v dospělých jednoznačnou podporu (Matoušek, 2014).

2.4.2 Zpětná vazba

Velice podstatné pro pozitivní změny je socializace rodičů a dětí. Je známo, že čím starší člověk je, tím méně se snaží rozvíjet schopnosti sociálního učení. Rodiče mají zažitý jejich způsob chování, které nejsou schopni změnit, a proto jsou příčinami ohrožení dětí. I přes chyby je nutné mít respekt ve své rodičovské roli a k tomu slouží zpětná vazba (Bechyňová, 2012).

2.4.3 Rodinná psychoterapie

Nejde o samotného jedince, pacientem se tedy stává celá rodinná skupina, ať už se jedná o člena narušeného či zdravého. Domnívá se, že poruchy člena rodiny souvisí s celou rodinnou skupinou. Terapeut by se měl zaměřit na změnu těchto vztahů, než aby se soustředil pouze na samostatné dítě (Langmeier, Balcar, 2010).

2.4.4 Podpora rodiny

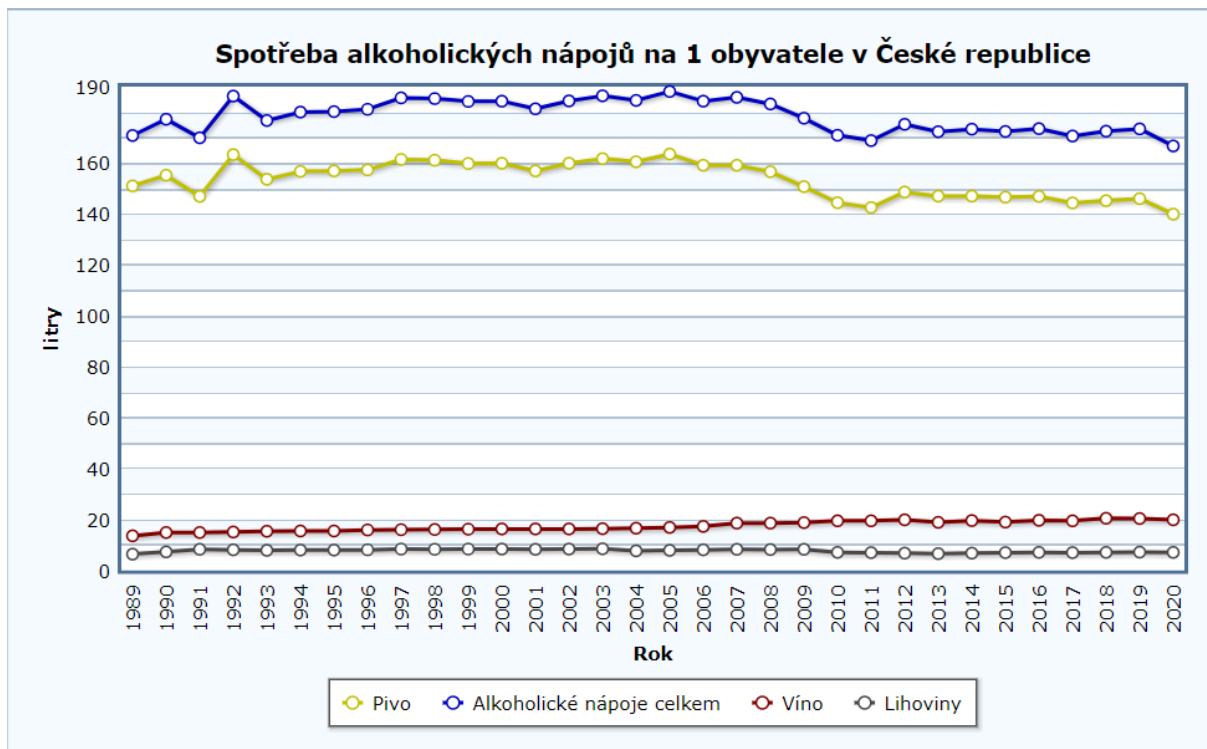
Cílem programu je pomoci členům rodiny k vzájemnému naplňování svých potřeb. V zájmu podpory rodiny není sledování chování pouze u dítěte, ale souvisí i s pozorováním dospělých a jejich spokojeností v rodině (Matoušek, 2014).

2.4.5 Komunikace v manželském/partnerském páru

Důležitým faktorem rodinného života je spojenost muže či ženy s partnerem. Většina dospělých párů, kde poskytují podporu rodinám, mají vztah konfliktní. Poruchy se projevují formou výčitek, naschválů, přehlížením a může dojít i k fyzickému násilí. Pracovník, který pomáhá páru, by se měl snažit posílit pozitivní stránky vztahu (Matoušek, 2014).

3 Alkoholismus v rodině

Další kapitola je věnována alkoholismu, a to z toho důvodu, že v České republice je tímto ohrožena přibližně třetina populace. Časté problémy bývají v rodinách, kde to ve většině případů odnáší děti.

Obrázek 1: Spotřeba alkoholických nápojů na 1 obyvatele v České republice

ZDROJ: (CZSO.cz)

MUDr. Profous na začátku svého působení v léčbě alkoholismu definoval alkoholismus jako dlouhodobé užívání alkoholu na řešení vážných problémů v rodině, práci, zdravotních a společenských (Profous, 2011).

Alkoholovou závislost tvoří faktory, které zvyšují pravděpodobnost vývoje závislosti. Těmito faktory se myslí genetické predispozice, biologické predispozice, psychické a sociální faktory (Fischer, Škoda, 2014).

3.1 Rodina alkoholika

Ve většině domácnostech, kde je problém s alkoholem, vyrůstají děti v podobných podmínkách. Napětí a strach panuje v celé rodině. Když je alkoholikem otec, dochází ke ztrátě soudnosti, může se objevit agresivita ke své ženě i ke svým dětem. Pokud je alkoholikem matka, je pravděpodobnost, že jí manžel opustí nebo nemá chuť vrátit se domů z práce. Jestliže

je matka závislá na alkoholu, těžko plní své ženské funkce v domácnosti, proto úloha padá na dceru nebo otce (Woititz, 2021).

Rodina alkoholika čelí sociální separaci. Členové rodiny se snaží obhajovat závislého, skrývají rodinné problémy, lžou lidem kolem sebe a začínají se uzavírat před okolím. Rodina poté začne hůře snášet stres a stává se zranitelnějšími v krizích (Sobotková, 2007).

3.1.1 Spouštěč alkoholu v rodině

Je obecně známo, že spouštěči mohou být konflikty mezi ženou a mužem či dětmi, stres, domácí násilí, problémy v práci nebo úmrtí.

V dnešní době je alkohol lehce dostupný a ve srovnání s drogami i poměrně levný. Ve společnosti je alkohol běžný a používá se při významných událostech jako jsou, svatby, narozeniny a různé životní úspěchy. Existuje spousta reklam na zlevněné alkoholy, které můžeme najít na sociálních sítích, v televizích, v časopisech a podobně. Starší lidé si kolikrát myslí, že pití alkoholu může prospívat jejich zdraví.

3.1.2 Následky alkoholismu v rodině

Závislý jedinec ztrácí pracovní výkon a dochází až ke ztrátě pracovních dovedností. To znamená ztrátu zaměstnání a ovlivní to i jeho veškeré sociální vztahy. Osoba začne být odmítána, kritizována, opovrhována a také může dojít ke štítivosti. Pomoc a útěchu nachází u stejně závislých. Závislostí na alkoholu často může vznikat agrese a další jiné poruchy chování, tím dochází k trestné činnosti (Škoda, Fischer, 2014).

Trestnými činy pod vlivem alkoholu bývají zejména autonehody, hospodářská kriminalita, násilí v domácnosti či násilí na jiných lidech. Jestliže závislý bude trestaný, dochází tak ke společenské degradaci, naopak pro rodinu to může znamenat méně stresu a úlevu (Bartoňová, Matoušek, 2014).

3.2 Vliv alkoholismu rodičů na vývoj dětí

V domácnosti s alkoholikem může dojít k tomu, že dítě při první příležitosti odejde z domu bez přípravy na reálný život. Poté dojde k výčitkám dítěti, které se později vrátí domů, místo výčitkám závislému rodiči. Ve většině případech si děti následky rodičovského alkoholismu odnášejí do dospělosti (Profous, 2011).

Děti alkoholiků mají v dospělosti problémy najít si partnera. Snaží se najít někoho, komu budou moci věřit. Vyrůstají ve strachu, že je někdo odmítne či opustí. Nemají žádné zkušenosti, jak by měl takový zdravý vztah vypadat (Woititz, 2021).

Pravděpodobnost, že se dítě v budoucnosti stane alkoholem závislé, je 10x vyšší v rodinách, kde alkoholikem bývá otec. Ve většině případů právě u mužů vzniká alkoholismus spíše, než u žen (Fischer, Škoda, 2014).

U dětí alkoholově závislých rodičů je větší riziko k docházení problémů. Může se vyskytnou agresivní chování, hyperaktivita, psychosomatické poruchy, noční pomočování a deprese. Ve škole dochází ke špatnému soustředění, problémům s učením a tím vzniká i špatný prospěch a spousta jiných problémů (Csémy, Sovinová, Nešpor, 2001).

4 Vliv poruch na děti

4.1 Deprese

„Postižení se cítí vyčerpaně, sklesle, začínají být apatičtí ke svému okolí, nic je netěší, postupně ztrácejí zájem o dosavadní záliby, koníčky a činnosti, které jim dříve poskytovaly uspokojení. Pro vnějšího pozorovatele bývá patrné zpomalené tempo, snížená gestikulace, chudá mimika a zvýšená lítostivost, které občas vyústí v pláč. Jindy je v chování nápadné nervózní zrychlení, provázené roztržitostí a snadnou podrážděností.“ (Jedlička, Klíma, Kořa, 2004, s.240).

4.2 Sebepoškozování

Jedná se o chování bez vědomého a cíleného úmyslu zemřít a děje se nejčastěji v období adolescence (Fischer, Škoda, 2014).

Mnohdy se jedná o řezná poranění kůže, k tomu jsou používány ostré předměty, čímž může být sklo či žiletka. Další formou může být popálení cigaretou nebo zapalovačem. Lidé takto většinou jednájí ve vzteku, při touze zemřít nebo úlevě od napětí. Patří sem i předávkování léky, které se opakuje (Kocourková, 2003).

4.3 Suicidium/sebevražda

Přání zemřít není vždy jednoznačné, existují osoby, které mají dvojstranný postoj k životu, a to chtějí žít, ale i zemřít. Touha zemřít je často spojena s fantaziemi, depresivního i agresivního charakteru (Kocourková, Kohoutek, 2004).

4.4 Poruchy příjmu potravy

Může se objevit u osoby jakéhokoliv věku i pohlaví, avšak nejohroženější skupinou jsou dospívající dívky. Poruchou příjmu potravy se myslí anorexie, bulimie a záchvatovité přejídání. Tyto problémy mohou nastat vlivem médií, kdy se dívky vzhlíží k podvyživeným modelkám. Poruchy vznikají i v rodinách za špatných podmínek, kdy se dítě snaží najít způsob „utéct“ a většinou to končí sebepoškozováním (Manethová, 2014).

4.5 Mentální anorexie a bulimie

Mentální anorexie je psychická nemoc, kdy osoba odmítá stravu a má smyšlené představy o své postavě. Bulimie spočívá v tom, že první fází je přejídání a poté přichází pocit viny a začne se vyprazdňovat pomocí zvracení. Tyto poruchy bývají často spojeny s dalšími poruchami a těmi jsou, sebepoškozování, sebevražednost, zneužívání drog a alkoholu a deprese. Dále existuje

spousta webů a blogů, kde osoby, které trpí těmito poruchami, tak radí a podporují ostatní dívky, jak na to (Sobotková a kol., 2014).

Obě poruchy si jsou velice podobné. V obou případech jde o strach z tloušťky a nadměrné kontrolování vlastního vzhledu a tělesné hmotnosti. Tím se myslí, že nemocní neustále kontrolují to, jak vypadají, kolik váží a snaží se zhubnout. Rozdílem je, že anorektičkám se to daří na rozdíl od bulimiček, u kterých dochází později k tomu, že začnou jíst více, než by chtěly. Bulimičky se začnou cítit provinile, poté dochází k užívání projímadel nebo nucení ke zvracení (Krch, 2008).

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Úvod do praktické části

Teoretická část se především zabývala pojmem rodina, jaké má funkce, jaké problémy se zde mohou vyskytovat, jaké jsou jejich příčiny a jak se dá těmto situacím předcházet. V praktické části je na toto téma navázáno a bude se věnovat 4 rodinám, které se setkaly s určitými rodinnými poruchami funkcí.

5.1 Cíl práce a metody sběru dat

Hlavním cílem bude prostřednictvím kazuistik zjistit, jaký dopad měly poruchy funkcí rodiny na děti a jejich rodinu. První dvě rodiny, se kterými bylo spolupracováno, mi jsou velice blízké, a proto byly ochotny mi poskytnout veškeré informace. Další dvě rodiny mi nejsou blízké, ale díky mé bakalářské práci jsem na ně dostala kontakt přes mé známé. Oslovila jsem je, potkali jsme se osobně a poprosila je, zda by mi mohli poskytnout informace. Z důvodu GDPR, zde nebudou zmiňovány reálná jména. S rodinami byly vedeny rozhovory o tom, jak to u nich probíhalo.

Jako autorka v mladším věku jsem jezdila na tábor, kam často jezdily děti z dětských domovů a pěstounských rodin. Jelikož jsem velice empatická, vždy se snažím s dětmi z takových rodin vycházet dobře a nedělat si z nich srandu a neodstrkovat je od sebe. Proto jsem si také do své bakalářské práce zvolila toto téma. Na táborech jsem se seznámila právě s dětmi z prvních dvou rodin, o kterých píšu svou praktickou část. Stále jsme spolu v kontaktu.

5.2 Výzkumná metoda a výzkumný postup

Jako výzkumnou metodu jsem si zvolila kazuistiku. Budu psát o rodinách s dětmi ve věku 13 až 19 let. Z toho jsou 3 rodiny s pěstounskou péčí a 1 rodina, kde je vychovatelem otec bez matky.

„Kazuistika nebo též případová studie patří mezi výzkumné metody a zabývá se popisem jednotlivých případů, např. vznikem, průběhem a vyléčením duševní choroby apod. Stejně jako jedince se může kazuistika týkat i skupiny lidí či instituce. Slouží jako pomoc a srovnání pro podobné případy.“ (Hartl, Hartlová, 2004, s. 253)

První kazuistika se zabývá rodinou, kde dvě matky v sourozeneckém vztahu, se nedokázaly postarat o své děti. Výchovu převzala babička s dědečkem a mají v péči čtyři vnoučata, kterými

jsou Adéla 13 let, Petr 14 let, Petra 17 let a Barbora 18 let. Jedná se o rodinu s pěstounskou péčí.

Druhá kazuistika se zabývá rodinou, kde se vyskytl problém u jednoho z rodičů, který trpěl alkoholismem. Jde o 3 dcery, které otec vychovává sám – Nikola 15 let, Alice 17 let a Kristýna 19 let.

Třetí kazuistika se zabývá rodinou, kde matka dvou dcer – Iveta 24 let a Markéta 15 let, pila alkohol a později začala užívat také návykové látky. Jedná se o rodinu s pěstounskou péčí.

Čtvrtá kazuistice se zabývá rodinou, kde matka selhala v péči. Dcera – Jana 15 let. Problémem bylo finanční zajištění. Jedná se o rodinu s pěstounskou péčí.

5.3 Kazuistická šetření

Kazuistická šetření jsou věnována příběhům rodin s poruchami funkcí. Každá kazuistika obsahuje rodinnou anamnézu, osobní anamnézu, zdravotní anamnézu a současné stavy dětí.

5.3.1 Kazuistika č. 1

1) Rodinná anamnéza

Jak už jsem zmínila, má první kazuistika se zabývá pěstounskou rodinou, kde vychovávajícími čtyř dětí jsou prarodiče a žijí v areálu SOS dětské vesničky. Žijí ve velkém rodinném domě, který má dvě patra a každý člen má svůj vlastní pokoj. V obou patrech se nachází koupelna s toaletou. Každý rodinný dům v SOS vesničce má i vlastní menší zahrádku. V blízkosti se taktéž nachází vyhrazená parkovací místa pro každou z rodin a také fotbalové/basketbalové hřiště. Je zde potřeba zmínit, že problémem v rodině jsou dvě matky, které jsou sestry, kdy obě zanedbávaly své děti a nevěnovaly jim jejich čas. Obě dvě měly a stále mají problémy s krádeží, alkoholem a drogami. Otec Barbory a také Petry není uveden v rodném listě. Jediné, co ví, že každá má jiného otce. Stejný případ nastává u sourozenců Petra a Adély, kde taktéž ani jeden nezná svého otce a opět není uveden ani v rodném listě.

V první části budu popisovat, jak se dostal každý do pěstounské péče a ve druhé části, jak se jim v životě daří a jaké jsou jejich zájmy a podobně.

2) Osobní anamnéza

Nejprve příběh Barbory. Babička vychovávala Barboru (18) již od jejího narození, jelikož její matka tehdy bydlela s babičkou a jejím manželem ve společné domácnosti. Matka často nebývala doma a odcházela na delší dobu pryč. Odešla klidně i na dobu jednoho měsíce. Z toho

plyne, že Barbora na svoji matku nebyla zvyklá. Matka není vyučena a ani nikdy nepracovala. Babička sice chodila do práce, ale příjem byl velice nízký. Její manžel byl v invalidním důchodě a zároveň veden na úřadu práce. Dědeček pomáhal babičce s veškerou výchovou a zajišťoval péči Barboře, když babička byla zrovna v zaměstnání. Tehdy soud rozhodl, že svěří Barboru do výchovy babičky a dědečka, jelikož se o ni starali velmi pěkně a dávali jí veškerou výchovu a lásku. Matka neprojevovala žádný zájem o své dítě. V této době byla matka těhotná, takže jí nebylo stanoveno ani žádné výživné a také byla naprosto bez příjmů. Matka se krátce po porodu s Petrou (17) dostala do výkonu trestu odnětí svobody.

Tím tedy navazují na příběh Petry (17). Matka svou druhou dceru svěřila její kamarádce a nechala ji u ní bydlet. Zde jde vidět, že se o Petru opravdu nestarala a též ji opakovaně opouštěla. Babička začala být na mateřské dovolené, díky níž pobírá rodičovské příspěvky a přídatky na děti. Matka neplatila výživné na Petru ani na Barboru, takže jí začaly vznikat dluhy na výživném. Matka holek pobývala na svobodě, ale tím, že neustále páchala trestné činy a nevykonávala veřejně prospěšné práce, se dostala opět do vězení. Sestry nejeví zájem o matku, nechťjí se s ní potkávat ani jí telefonicky kontaktovat. Matka též nejeví zájem.

Bude popsán příběh Petra (14). Petr je bratrancem Petry a Barbory. Také žije v pěstounské péči s babičkou a dědečkem. Otec je taktéž neznámý. Petr je opět vychováván od narození u svých prarodičů, jelikož ho matka ihned po narození opustila. Matka opět neplatila žádné výživné a do toho byla těhotná s Petrovou sestrou. Dnes se matka na rozdíl od její sestry snaží udržovat kontakt nejen s Petrem, ale i s jeho mladší sestrou Adélou (13), která je taktéž v pěstounské péči u svých prarodičů. Jejich matka má další dvě malé děti, které vychovává se svým partnerem. Petr i Adéla se snaží akceptovat jejich matku, ale její přítomnost aktivně nevyhledávají.

Bude popsán příběh Adély (13). Adéla na rozdíl od svého sourozence a sestřenic byla u své matky nejdéle, a to do svých 6 let. Poté se opět začalo řešit to, že si ji vezme babička s dědečkem do své péče, jelikož matka znova nezvládala výchovu. Jak už jsem zmínila v příběhu Petra, tak matka se dnes snaží kontakty s nimi udržovat a chodit k nim na návštěvu. Také spolu tráví čas například procházkou do centra, tím je myšlena návštěva kina, cukrárny, obchodů s oblečením a podobně. Adéla se taktéž snaží matku akceptovat, ale kdyby bylo po jejím, tak s matkou čas netráví ani zdaleka.

3) Zdravotní anamnéza

U Barbory se žádné zdravotní problémy nevyskytují. Petra trpěla psychickými problémy, které se řešily s psychologem. Dnes je Petra již bez problémů. Petr a Adéla mají od narození oční vadu, nosí brýle se slabšími dioptriemi. Všechny děti chodí pravidelně na preventivní zdravotní prohlídky.

4) Současné stavy dětí

Jelikož znám všechny děti moc dobře a s Barborou se bavím nejvíce, tak opravdu vím, jak to u nich doma je a jak se cítí. S prarodiči mají skvělý vztah. Oba jim dodávají veškerou lásku a ve všem je podporují. Tyto děti navštěvují, jak již bylo shora uvedeno, základní a střední školy. Prospěch ve škole mají průměrný s výjimkou Adély, která má prospěch ve škole opravdu výborný. Vedla jsem rozhovor především s jejich babičkou, která mi podala její pohled na jejich chování a na to, jak vše vnímají.

Barbora byla vždy bezproblémová. Poté, co nastoupila na střední školu, začala více chodit ven s jejími vrstevníky a přestala být tak vzorná, jak bývala. Dokonce i její prospěch ve škole se mírně zhoršil. Našla si přítele, který ji bral na různé akce, kde se pil alkohol a našlo se i pár dětí, co užívaly návykové látky. Barbora ani její přítel nikdy nedovolili, aby si vzala nějakou drogu, avšak pití alkoholu neodmítala. Dnes už Barbora s přítelem není a její prospěch ve škole se zlepšil. S babičkou má ze všech dětí nejlepší vztah. Pomáhá s domácími pracemi a rády spolu pečou a vaří.

Ještě větší problém nastal o rok později u její sestry Petry, když nastoupila taktéž na střední školu. Zde se chytla nevhodné party dětí, které zkoušely různé návykové látky, jako je například marihuana. Místo školy šla občas s nimi ven a doma nic neřekla. Babička na to časem samozřejmě přišla a začala vše řešit. Po nějaké době to nakonec dopadlo tak, že Petra přestoupila na jinou školu, kde si zopakovala ročník. V nové škole má kolem sebe lepší spolužáky, kteří se jí nepokouší srazit ke dnu. Petru od malička baví kreslení portrétů a různých animovaných postav. Do budoucna by se tomu chtěla věnovat. Dokonce se hlásila na střední uměleckou školu, ale bohužel se jí přijímací zkoušky nepodařily.

Jejich bratranec Petr na rozdíl od holek, tráví svůj čas většinou doma hraním různých her na herních konzolách. Není moc komunikativní, proto nemá moc kamarádů, se kterými by trávil čas venku. Ve škole je taktéž průměrným žákem. Nikdy s ním nebyly žádné problémy a neměl ani sklony k užívání návykových látek. Vzhledem k tomu, že tráví nejvíce času doma hraním

her, u kterých dokáže sníst balíček chipsů a různé další pochutiny, tak se to odráží na jeho váze. Babička se snaží Petra donutit k pohybovým aktivitám, ale marně, Petr totiž nejeví žádný zájem.

Adéla je velice temperamentní. Věnuje se různým sportům, také ráda odpočívá v posteli a projíždí si různá videa na sociálních sítích, například v aplikaci TikTok. Aktivně hraje florbal už 5 let a často jezdí na turnaje do různých měst. Ze všech dětí je Adéla nejaktivnější. Doma sice pomáhá, ale není toho po ní tolik požadováno, jako u ostatních, díky jejím zájmům. Prarodiče doufají v to, že Adéla po příchodu na střední školu nepropadne problémům stejně tak, jako její sestřenice.

Jak jsem již uvedla v předchozích odstavcích, všechny děti doma prarodičům pomáhají, co nejvíce to jde. Je to pro ně chvílemi těžké, ale tím, že s nimi většina žije od narození, tak si na to zvykly. S matkami dobré vztahy nemají a ani je mít nechtějí. Je to pro všechny těžké, ale zvládají to skvěle. Často nedávají své city ohledně tohoto tématu najevo a tvrdí, že jim je to jedno. Babička říká, že si s nimi kolikrát neví rady, ale pokaždé se to nějak vyřeší. Dává jim opravdu všechno, snaží se jim dopřát i to, aby děti měly krásné vzpomínky, například ozdravné pobyty u moře či různé tábory a další jiné zábavné činnosti.

5.3.2 Kazuistika č. 2

1) Rodinná anamnéza

V druhé kazuistice budu psát o rodině, kde matka 3 dcer měla problém s alkoholem. Žijí ve velkém rodinném domě, na kterém otec stále pracuje. Každá z dcer má svůj vlastní pokoj. Za domem mají krásnou obrovskou zahradu s bazénem, kde v létě tráví většinu času.

Matka trpěla depresemi, které vznikly z jejího povolání a ty řešila pitím alkoholu. Vše začalo, rok po narození nejmladší z dcer. Měla problémy s pitím alkoholu už kdysi, ale později to začalo být horší a přestala se kontrolovat. Výchovu holek začal přebírat otec, kdy o holky bylo vždy postaráno. Situace nebyla pro všechny vůbec jednoduchá, matka stále pila až začala být z alkoholu naprosto mimo své myšlení. Jednoho dne, kdy matka opět pila, se uhodila do hlavy při pádu. Poté jí byla zavolána sanitka a byla odvezena do nemocnice, kde ji hospitalizovali na 10 dní a prošla si několika vyšetřeními hlavy. Po vrácení z nemocnice se naskytly problémy s pamětí. Postupem času se to zhoršovalo a matka nezvládala vést domácnost, postarat se o sebe natož o její dcery. Byla zbavena svéprávnosti a je umístěna v domově důchodců se speciální službou.

Sestry žijí se svým otcem, jsou velice šikovné a pomáhají otcovi, jak nejvíce to jde. Uklízí, vaří a dělají další domácí práce, které jsou potřebné. Otec má přítelkyni, a tak holky bývají o víkendech doma často samy, ale jak už jsem zmínila, dokáží se o sebe postarat naprosto skvěle a vzájemně si pomáhají. Ve škole se jim daří skvěle a všechny chodí na střední školu, kde podávají dobré výsledky. Holky jsou sportovně nadané a nejčastěji se věnují jízdě na kole. Při každém lepším počasí jezdí na delší výlety i s jejich otcem, který je k tomu přivedl. Nejstarší ze sester přespává často u své babičky, jelikož to má blíže do své školy. Babička se tak přes týden o Kristýnu stará a na víkendy jezdí domů za svými sestrami. S matkou se nevidají a nejsou s ní ani v žádném kontaktu.

2) Osobní anamnéza

Kristýna kromě společných aktivit se svými sestrami, se věnuje volejbalu. Ráda má chvíle sama pro sebe, kdy se zavře ve svém pokoji a poslouchá hudbu. Její oblíbená činnost je pečení sladkých pokrmů a je spokojená, když ostatním chutná. Ve škole má výborný prospěch, jediné, co jí dělá problém, je předmět matematiky. Je spíše introvert, proto se ve třídě baví pouze s jednou spolužačkou. S otcem vychází za dobře. Ale i přesto, že je Kristýna již zletilá, tak má o ni strach. Snaží se vzájemné komunikaci o tom, jak a kde tráví čas.

Prostřední sestra Alice se taktéž věnuje volejbalu. Obrovskou podporu má u svého přítele, se kterým je již 2 roky. Jelikož je přítel starší, tak jí pomáhá i s přípravou do školy. Alice ráda vaří pro své sestry, otce a hlavně přítele. Na rozdíl od Kristýny je Alice extrovert. Je pro každou zábavu, akci s kamarády a nikdy s ní není nuda. Má ráda čistotu, a tak doma přebírá většinu domácích prací dobrovolně. Je neproblémová a ve škole prospívá.

Nejmladší sestra Nikola našla zálibu v masážích, proto se také přihlásila na masérskou střední školu. Volejbal má také ráda, ale nevěnuje se mu tak, jako její sestry. Nikola je velice empatická na to, kolik jí je let, a to díky osudu, který potkal její rodinu. Proto má ráda komunikaci a snaží se napomáhat ostatním lidem v nesnázích. Stejně jako její sestry, nejsou s ní žádné problémy a ve škole se jí daří.

3) Zdravotní anamnéza

Holky netrpí žádnými zdravotními potížemi. Díky sportům, kterým se věnují, tak pravidelně chodí na sportovní prohlídky. Na sportovní prohlídce kontrolují důkladně jejich zdravotní stav. Na prohlídce probíhá kontrola váhy, měření svalů, měření tuků, kontrola srdce při jízdě na rotopedu a další jiná vyšetření.

4) Současné stavy dětí

Rozhovor jsem vedla především s nejstarší Kristýnou (19), která je s tím vším nejvíce smířena. Tvrdí, že tím, jak jsou bez jejich matky už delší dobu, tak si zvykly na fungování bez ní a doma mají veškeré práce rozděleny. Ze začátku to pro ně bylo opravdu těžké, nejen doma, ale i ve škole, kdy si je někteří spolužáci dobírali. Holky se málo komu svěří, ví to spíše nejbližší a dlouhodobí přátelé. Je to pro ně stále smutná situace a nerady se s touto záležitostí s někým dělí.

5.3.3 Kazuistika č. 3

1) Rodinná anamnéza

Má další kazuistika se zabývá převzetím mladší sestry Markéty (15) do pěstounské péče starší sestře Ivetě (24). Vše začalo, kdy si matka dcer našla přítele, který užíval návykové látky, holky nic netušily. Matka s ním často pila alkohol, ale v domácnosti vše fungovalo, tak jak by mělo. O dva roky později se matka dozvěděla o tom, že její přítel užívá návykové látky, a tak se od něj odstěhovala, tím následovaly deprese. Nedokázala s ním žít, ale bohužel ani bez něj. Matka nemá žádné zaměstnání a s financemi jí pomáhali její rodiče. Špatně spala, spíše vůbec, trpěla výkyvy nálad a často nadávala.

Situace se v následujících měsících začala zhoršovat, a tak si starší sestra brávala svou mladší sestru k sobě do bytu. Jelikož si Iveta (24) tehdy dodělávala studium na střední škole, tak neměla tolik času na svou sestru, aby u ní mohla bývat.

Matka dokonce trávila dobrovolně nějaký čas v léčebně, kterou ale předčasně ukončila, avšak poté se starší sestra z lékařské zprávy dozvěděla, že její matka užívala již nějaký čas návykové látky nitrožilně každé tři dny. S tím souvisely problémy, které matka měla – výkyvy nálad, problémy se spánkem, občasná agresivita a nedokázala se postarat o svou mladší dceru. Matka se opět po nějaké době vrátila ke svému příteli a doma pořádali večírky se svými přáteli a Markéta (15) díky tomu nechtěla trávit čas doma, proto tedy většinu času trávila přespáváním u svých kamarádek.

Matka se přestala snažit s výchovou. Iveta (24) se na to nemohla dívat. I k jejímu mladému věku chtěla získat svoji sestru do péče. Pro získání své sestry do pěstounské péče musela doložit několik dokumentů. Tím je myšleno, že nemá žádné záznamy v rejstříku trestů, je bez exekucí, je zdravá a po zdravotní stránce je schopna se stát pěstounkou.

Úspěšně dodělala svou školu, aby mohla mít více času pro svou sestru a také, aby se o ni dokázala postarat. Po veškeré snaze se jí nakonec podařilo získat svou sestru do pěstounské péče.

2) Osobní anamnéza

Již rok žijí spolu v pronajatém bytě. Byt je o velikosti 2+1, každá má svůj vlastní pokoj. Iveta se o svoji mladší sestru stará, co nejvíce to jde. Našla si zaměstnání a má přítele, který také pomáhá s financemi. Finančně pomáhá i otec holek, který si přeje, aby jeho dcera měla vše, co potřebuje. Jelikož Markéta od mala tancuje street dance a Iveta na to nemá dostatek financí, tak se otec nabídl, že to Markétě dopřeje a kroužek jí bude financovat. Přestali se spolu vídat, když Markétě (15) byly 4 roky a neměly s otcem žádný kontakt. Když se otec vše dozvěděl, nabídl holkám veškerou pomoc. Markéta chce být ovšem v péči své starší sestry. S otcem se teď snaží navazovat bližší kontakt.

3) Zdravotní anamnéza

Markéta má astmatické potíže. Momentálně se s tím léčí na alergologii a imunologii. Používá sprej na dýchání, který s sebou musí neustále nosit. Ve škole je uvolňována z některých náročnějších aktivit v tělesné výchově. Chodí na pravidelné zdravotní prohlídky.

4) Současné stavy dětí

Holky spolu vychází dobře, vše zvládají a jsou konečně spokojeny. Přáním Ivety je, aby Markéta dodělala školu a také, aby se jim společně v životě dařilo.

5.3.4 Kazuistika č. 4

1) Rodinná anamnéza

Poslední kazuistika, kterou budu psát, je o Janě (15). Janu si převzala babička do pěstounské péče. Matka své dceři nedávala dostatečnou péči. Soud tak stanovil nad výchovou Jany, dohled. Babička se o problémech v domácnosti její dcery dozvěděla tím, že jí Jana začala častěji navštěvovat. Začalo to být divné, a tak se Jany postupně vyptávala, zda se doma něco neděje. Jana se přiznala, že matka doma netráví moc času a neteče jim ani teplá voda. Nechávala ji doma i bez jídla. Sousedka si všimla, že Jana bývá spoustu času sama doma. Párkrát se stalo, že jí nabídla něco k jídlu. Matka za dceru nehradila ani náklady za komunální odpad. Tím se matka zadlužila, jelikož veškeré dluhy jsou převáděny na zákonného zástupce, kterým je stále

ona. Babička s matkou v kontaktu není a netuší, kde se matka nachází. Matka na výživu své dcery nepřispívá, a to ani na Vánoce či narozeniny.

Babička bydlí v rodinném domě 4+KK k němuž přiléhá dlouhý úzký pozemek se zahradou. Dům je prostorný a prakticky zařízený. Ve společné domácnosti bydlí také druh babičky. S babiččíným rozhodnutím o přijetí Jany do pěstounské péče, naprosto souhlasí a vychází spolu všichni dobře.

Otec Jany není uveden v rodném listu. Matka se ale stýkala s jedním mužem delší dobu, tvrdila mu, že otcem není. Tento muž si i přes tato tvrzení nechal vyhotovit test. Po asi dvou měsících se potvrdila domněnka muže, že se opravdu jedná o biologického otce Jany. Nebrání se k uznání otcovství, avšak má již svou vlastní rodinu. Jana za svým otcem dojíždí, jeho rodinu zná a vychází spolu dobře. Otec taktéž není v kontaktu s matkou.

Jana měla díky své matce problémy s omlouváním absencí. Matka měla přístup do informačního systému, ale přesto hodiny neomlouvala. Po domluvě dostala přístup i babička, která neomluvené hodiny omluvila. Matka zanedbávala spolupráci se školou již i v minulosti a nechodila ani na třídní schůzky.

2) Osobní anamnéza

Jana je studentkou 1. ročníku střední školy. Vstává brzy ráno a do školy jí dojíždění trvá přibližně hodinu. Ve výuce neexceluje, ale také nezaostává. V hodinách je klidná, pilná, tichá a spolupracující. Do kolektivu zapadá a má spoustu kamarádů. Je bezproblémovou žákyní, až tedy na neomluvené hodiny.

Krom školy se věnuje také jazykům – především anglickému jazyku. V budoucnu by chtěla cestovat a poznat svět, jelikož zatím navštívila pouze Vídeň, kde byla na výletě se školou. Jejím největším přáním je navštívit Jižní Korej, jelikož se zajímá o jejich kulturu, jídla a další. A také ráda sleduje korejské seriály.

3) Zdravotní anamnéza

Ze začátku Jana trpěla občasnými úzkostmi. Babička dělala vše, co bylo v jejich silách a vyhledávala pomoc. Babička i Jana se snaží spolu o všem komunikovat, což Janě velice prospívá. Jana jiné zdravotní potíže nemá.

4) Současný stav dítěte

Jana je v péči u své babičky spokojená. Navzájem o sobě velice pěkně mluví. Jednou za čas mají den jen pro sebe, kdy si zajdou na společné nákupy, které spojí s dobrým jídlem. Říkají tomu „terapie“. O matce nic neví, nejsou spolu vůbec v kontaktu. Nikdo netuší, kde matka je a co dělá.

5.4 Shrnutí kazuistik

Jak už bylo zmíněno, dvě první kazuistiky byly o rodinách, které mi jsou velice blízké a znám jejich osobní životy. Jsem ráda, že se mnou členové ze všech rodin byli schopni komunikovat a podělit se s jejich životními nepříjemnými zkušenostmi.

Kdybych měla porovnat všechny čtyři rodinné kazuistiky, tak nejlépe je na tom první rodina. Prarodiče mají ve své pěstounské péči vnoučata téměř od brzkého věku. Vnoučata si dokázala rychle zvyknout a berou to za normální věc. Daří se jim skvěle, babička s dědečkem jim dávají veškerou péči a lásku, vše, co potřebují. Ve škole prospívají dobře a s kamarády taktéž problémy nemají. Vnoučata jsou svým prarodičům vděčná za jejich oporu a za to, že si je vzali do své péče, nic by neměnili.

Z druhé kazuistiky plyne, že tato rodina je taktéž smířena s jejich osudem. S otcem děvčata vycházejí dobře. Některé své problémy svěří otcově přítelkyni. Holkám pomáhá, když si mohou promluvit i se ženou. Všechny tři děvčata se umí o sebe sami postarat, vzájemně si pomáhají a tráví spolu mnoho času. Matku k životu nepotřebují a na fungování v domácnosti bez ní, si zvykly, neboť jsou bez matky taktéž dlouhou dobu.

Třetí kazuistika se liší tím, že pěstounkou je žena mladšího věku aneb starší sestra. Další odlišností je starší věk, ve kterém Markéta (15) byla svěřena do pěstounské péče. Je to věk, kdy si dítě uvědomuje mnohem více, než když je v mladším věku. Pro obě sestry to nebylo a stále není jednoduché, obě se musely přizpůsobit daným okolnostem velice rychle. Co je zde pozitivní, tak je to, že jsou sestry konečně spolu a snaží se dělat pro sebe první a poslední, aby měly spokojené a šťastné životy.

Ve čtvrté kazuistice nejsou prokázány problémy s pitím alkoholu či užíváním návykových látek. Jedná se o selhání matky, která nedokázala zabezpečit svou dceru. Nechala ji hladý, bez tepla a nezajímala se o její školní prospěch a docházku. I zde šlo o děvče, které bylo svěřeno do pěstounské péče v pozdějším věku. Jana si přála být v péči své babičky, její přání se vyplnilo. Konečně může žít normální život.

Všem rodinám tyto zkušenosti daly mnoho, ať už negativního či pozitivního. Snaží se mezi sebou si vzájemně pomáhat tak, aby jejich životy byly lepší než těch, kteří se o ně nedokázali postarat.

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsem čtenáře seznámila s poruchami funkcí rodin a jejími příčinami. Informace jsem využila u odborné literatury a zákonů, které se týkají daného tématu. Rodina je velice obsáhlé téma, proto jsem zde psala ty nejdůležitější informace.

Práce byla rozdělena na 2 části – teoretickou a praktickou. V teoretické části jsem psala o rodině, výchově, právech dětí, poruch funkcí rodiny, kde jsem se zaměřila na problémy s alkoholismem. V práci jsem také popsala, co nejčastěji spouští alkoholismus v rodině a jejich následné dopady na rodinu, partnerství a vývoj dětí.

V praktické části rozepisuji 4 kazuistiky o 4 rodinách, kde právě vznikly problémy s alkoholismem. Očividně největším společenským problémem v ČR je alkohol. I přes to, že v teoretické části zmiňuji, že problém s alkoholem mají především muži, tak v praktické části byly alkoholičky ženy. V každé kazuistice jsem psala rodinnou anamnézu, osobní anamnézu, zdravotní anamnézu a současné stavy dětí. Hlavní cíl práce byl tímto splněn.

Dospěla jsem k závěru, že alkoholismus je jedno z nejhorších, co může rodinu potkat, protože ji rozkládá po všech stránkách. Nejlepším řešením, jak tomu předcházet je prevence, včasné zjištění závislosti, podpora abstinence od blízkých, a především komunikace v rodině.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

359/1999 Sb. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Zákony pro lidi - Sběrka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 17.05.2022].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359?text=359%2F1999>

BECHYŇOVÁ, Věra. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0181-6.

CSÉMY, Ladislav, Hana SOVINOVÁ a Karel NEŠPOR. *Problémy s alkoholem v rodině: zpráva pro Evropskou Unii*. Praha: Státní zdravotní ústav, 2001. ISBN 80-7071-189-2.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Graf - Spotřeba alkoholických nápojů na 1 obyvatele v České republice* [online]. 09.12.2021 [cit. 2022-05-21]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/graf-spotreba-alkoholickych-napoju-na-1-obyvatele-v-ceske-republice>

DUNOVSKÝ, Jiří. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada, 1995. ISBN isbn:80-7169-192-5.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5046-0.

GILLERNOVÁ, I., *Změny rodičovských stylů výchovy v české rodině*, In: *Psychologické aspekty změn v české společnosti*, 2011.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Ilustroval Karel NEPRAŠ. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-569-1.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 9788074006449.

JEDLIČKA, Richard. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.

KOLÁŘ, Zdeněk. Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.

KOUTEK, Jiří a Jana KOCOURKOVÁ. *Sebevražedné chování: [současné poznatky o suicidalitě a její specifika u dětí a dospívajících]*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-732-9.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 8073150042.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

KRCH, František David. *Bulimie: jak bojovat s přejídáním*. 3., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2008. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-2130-9.

LACA, Slavomír. *Výchova - rodina - hodnoty*. Brno: Institut mezioborových studií, 2013. ISBN 978-80-87182-32-1.

LANGMEIER, Josef, Karel BALCAR a Jan ŠPITZ. *Dětská psychoterapie*. 3. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 9788073677107.

Linka Bezpečí | Linka bezpečí. Linka Bezpečí | Linka bezpečí [online]. Dostupné z: <https://www.linkabezpeci.cz/poradna/dalsi/detska-prava/>

MANETHOVÁ, Jiřina. *Poruchy funkcí rodiny a jejich příčiny*. Olomouc, 2014. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Mgr. Tomáš Kadlec.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0522-7.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0697-2.

NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČIČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-271-0431-4.

OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8.

PALÁN, Zdeněk. Výkladový slovník lidské zdroje: výchova, vzdělávání, péče, řízení. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0950-7.

- PÖSLOVÁ, Blanka. *Tolerantní výchova*. Praha: Grada, 2020. ISBN 978-80-271-0622-6.
- PROFOUS, Jiří. *Průvodce alkoholovou závislostí: především pro ženy pijících partnerů*. Praha: Galén, 2011. ISBN 978-80-7262-820-9.
- ŘÍČAN, Pavel. *S dětmi chytře a moudře: psychologie výchovy pro rodiče a prarodiče*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0343-8.
- SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-250-8.
- SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4042-3.
- TRAPKOVÁ, Ludmila a Vladislav CHVÁLA. *Rodinná terapie psychosomatických poruch: rodina jako sociální děloha*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-0523-4.
- Úmluva o právech dítěte - Právo na dětství. Právo na dětství [online]. Copyright © [cit. 16.05.2022]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/deti/tvoje-prava/umluva-o-pravech-ditete-1/>
- Výchovné problémy v dysfunkčních rodinách | Šance Dětem. homepage | Šance Dětem [online]. Copyright © [cit. 17.05.2022]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/vychovne-problemy-v-dysfunkcnich-rodinach>
- WOITITZ, Janet Geringer. *Dospělé děti alkoholiků: překročte bludný kruh minulosti*. Přeložil Jiří MARTÍNEK. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1713-8.
- ZELENÁ, Martina a Alžběta KLÉGROVÁ. *Podpora rodiny*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-67-9.
- ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Spotřeba alkoholických nápojů na 1 obyvatele v České republice.....22